

“EL NOBLE ESFORÇ”

L'HERÈNCIA DELS TROBADORS A CATALUNYA

ELS trobadors han estat un pilar central de la cultura catalana i europea des del segle XII fins al XIX i, encara més enllà, fins a l'actualitat. Ens han llegat una poesia refinada, transmissora de valors cortesos i sentiments elevats, que ara reflecteix les tensions polítiques, les bandositats i el món quotidià de les corts medievals. Sense aquesta herència dels trobadors, avui no parlariem de l'amor en els mateixos termes, ni tindriem les mateixes nocions de l'home i la dona ideals (filtrades més tard pel Romanticisme) ni la nostra poesia lírica hauria adoptat els patrons formals que encara la defineixen.

Aquesta herència ha arribat fins als nostres dies sobretot a través dels cançoners, els manuscrits que van compilar i difondre per escrit una cultura originàriament oral. Alguns d'aquests còdexs es van copiar a Catalunya: uns són objectes de gran valor cultural i econòmic, encarregats per mecenes importants; altres són còdexs menys luxosos, però confegits i llegits amb cura. Després de l'Edat Mitjana es van dispersar per biblioteques privades i de molts se'n va perdre el rastre. A finals del segle XIX i principis del XX diversos erudits catalans van iniciar l'esforç per conservar-los en biblioteques institucionals i per estudiar-los en detall. Aquesta dedicació també es nodria d'una voluntat de construcció nacional, però els mètodes i instruments que van emprar eren internacionals, com demostren els treballs que publicaren (valuosos encara avui), la seva metodologia i sobretot la nodrida correspondència amb una xarxa europea de contactes acadèmics i bibliòfils.

Gràcies a l'interès dels erudits i a aquesta nova recepció, els trobadors van tornar a incorporar-se plenament en la nostra cultura, com a part de la boga medieval que havia impregnat l'imaginari cultural català. I va ser precisament en aquest moment cultural quan es van posar les bases per llegir i entendre la seva poesia tal com ho fem avui.

MIRIAM CABRÉ, UNIVERSITAT DE GIRONA
ANNA GUDAYOL, BIBLIOTECA DE CATALUNYA

EL MÓN DELS TROBADORS

L'art dels trobadors va crear una lírica cortesana cantada, composta i adreçada als ambients nobles, que contribuïa a l'entreteniment, alhora que retratava les corts de manera idealitzada i en difonia la ideologia. Des dels inicis, a l'entorn del poderós duc Guillem IX d'Aquitània, a cavall entre el segle IX i el XII, la seva influència es va estendre per tot l'Occident medieval. Els cançoners ens

han transmès uns 3.500 poemes, atribuïts a més de 500 autors, durant els dos segles següents. A Catalunya, i més breument a les corts del nord d'Itàlia, aquesta tradició poètica es va adoptar com a pròpia, tant en les formes com en la llengua.

Qui són els trobadors?

- Retrats dels trobadors a les caplletres del Cançoner I, que inclou les *vidas* dels trobadors. S. XIV
- 1. Bonifaci Calvo, trobador italià, cantant / 2. Castelloza, *trobairitz* / 3. Perdigó, joglar, tocant el rebell / 4. Rigaut de Berbezilh, noble / 5. Arnaut de Maruelh, clergue. (FONT: gallica.bnf.fr, ms. français 854, f. 46 [AM] f. 49 [P], f. 87v [RB], f. 95v [BC], f. 125 [C])

Lírica i cortesia

- Música d'acompanyament a un poema de Peire d'Alvernia (Cançoner La Vallière, R). S. XIV. (FONT: gallica.bnf.fr, ms. français 22543, f. 6)
- Dama capturant l'enamorat, detall d'una arqueta amb escenes d'amor cortès. c. 1180. (ORIGINAL: British Museum / Font: Michael Camille, *L'art de l'amour au Moyen Age*, Köln, 2000, p. 8)
- Dames i enamorats, caplletres del *Romanz de la Poire*. 2a m. s. XIII. (FONT: gallica.bnf.fr, ms. français 2186, f. 41v i 15)
- Dama i enamorat al Codex Manesse. Principis s. XIV. (ORIGINAL: Heidelberg, BU, Cod. Pal. Germ. 848, f. 252v / font: Ingo F. Walther, Norbert Wolf. *Codices illustres*, Köln, 2003, p. 198)

Les xarxes de la cortesia

- Torneig, escena del *Roman de Guiron le Courtois*. Nàpols, c. 1352-1362. (ORIGINAL: British Library, ms. Add. 12228, f. 150v-151 (detall) / font: *La Légende du roi Arthur*, Paris, 2009, p. 34-35)
- Artur i Ginebra en un banquet amb Lancelot agenollat, escena de l'*Estoire du Saint-Graal*. c. 1315-1325. (ORIGINAL: British Library, ms. Royal 14 E III, f. 89 / font: Pamela Porter. *Courtly Love in Medieval Manuscripts*, London, 2003, p. 48)

L'espai cultural occitanocatalà

- LAURENT D'ORLÈANS. *Libre de vicis e virtutz*, en occità. 1a m. s. XIV. (TOP.: ms. 2020)
- Llibre d'hores segons l'ús de París; a la fi, oracions en occità. 2a m. s. XV. (TOP.: ms. 1851)

ELS CANÇONERS

Els cançoners demostren el prestigi de la lírica. Poden ser objectes valuosos que exhibeixen el poder dels mecenes o còdexs més modestos, però tots denoten l'esforç per transmetre els textos acuradament, sovint a mans d'escriptors professionals. La plasmació escrita d'aquesta poesia oral també serveix per descobrir com s'entenia als segles XIII i XIV. Organitzats per seccions d'autor que s'iniciaven per biografies i caplletres, els cançoners posen en relleu la centralitat de la figura del trobador. El caràcter

monogràfic d'aquests manuscrits, que contrasta amb el criteri miscel·lani de la majoria de còdexs medievals, subratlla l'entitat atorgada a aquest gènere poètic. Tot i així, els trobadors no només es copien en cançoners, sinó que els trobem afegits en tota altra mena de manuscrits.

Com es fa un còdex de luxe?

- Suport material, escriptura i disposició del text: pergami, lletra librària, paràgrafs i calderons. (ORIGINAL: BC ms. 146, f. 12, meitat superior)
- La jerarquia de les caplletres. (ORIGINAL: f. 12v, i f. 46, detall de l'espai per les caplletres)
- La figura de l'autor: seccions, *vidas* i previsió de caplletres. (ORIGINAL: f. 45v-46)
- La cura en la impaginació: canvis segons el tipus de text. (ORIGINAL: f. 39 i f. 40v)
- Una decoració inacabada. Un nou posseïdor. (ORIGINAL: f. 39v-40 / f. 49v)

El Cançoner Gil

- Cançoner Gil (Sg). (TOP.: BC, ms. 146)
- Un poema afegit al s. XV, Bertran de Falgar. (ORIGINAL: BC, ms. 146, f. 127)
- Un taller lleidatà: comparació amb els *Usatges* de l'Arxiu Capitular de Lleida: a-b-c. Figures humanes (ORIGINALS: BC f. 11r i 2r / ACL, ms. 28, f. 65) / d-e. *Marginalia* amb ocells (ORIGINALS: BC f. 9v / ACL f. 69v) / f-g. Signatures de quadern (ORIGINALS: BC f. 1r / ACL f. 71r)
- Altres cançoners de format equivalent: a. Cançoner C. (FONT: gallica.bnf.fr, Ms. français 856, f. 75) / b. Cançoner V (ORIGINAL: Biblioteca Marciana, ms. fr. App. cod. XI)

El Cançoner Vega-Aguiló

- Cançoner Vega-Aguiló. S. XV. (TOP.: ms. 7-8)
- Allò que amaga la humitat (ORIGINAL: ms. 7, f. 95v,

reproducció amb llum ultraviolada)

- PERE BOHIGAS. «El cançoner català Vega-Aguiló». En: *Homenaje a la memoria de Don Antonio Rodríguez-Moñino*, Madrid, 1975, p. 115-138
- A l'origen del format: el fragment Mh. S. XV. (ORIGINAL: Real Academia de la Historia, ms. 9-24-6 / 4579, n.3)

La transmissió extravagant de la lírica

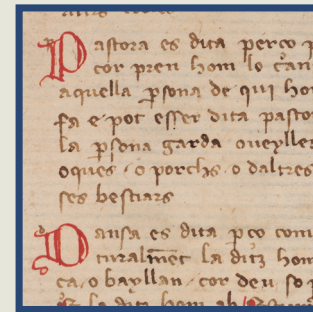
- En textos notarial: a. Cançoner de Sant Joan de les Abadesses. S. XIII. (TOP.: ms. 3871) / b. Poemes de Castelló d'Empúries. S. XIII. (ORIGINAL: Girona, Arxiu històric de protocols)
- En textos científics – a la fi d'un formulari mèdic. S. XIV inc. (TOP.: ms. 850, f. 8v)
- En reculls d'altres autors – Eiximenis. S. XV. (TOP.: ms. 1720, f. 88v-89)

Els «predecessors» de March

- Cançoner L. S. XV. (TOP.: ms 9)
- Cançoner d'obres enamorades (K). S. XV. (TOP.: ms. 10)
- AMÉDÉE PAGES. *Auzias March et ses prédécesseurs*, Paris, 1912. (TOP.: 2016-4-936, notes de Jordi Rubió)

La lírica després dels trobadors

- Cançoner de la família Masdovelles. S. XV. (TOP.: ms. 11)
- Un poema de Guillem de Masdovelles copiat per Joan Berenguer. (ORIGINAL: ms. 11, f. 132r-132v)
- Cançoner d'Ausiàs March, copiat per a l'almirall de Nàpols per Pere de Vilasaló. Nàpols, 1542. (TOP.: ms. 2025)

EL MESTRATGE DELS TROBADORS

La influència dels trobadors sobre la cultura medieval no es limita al paper modelic sobre la lírica occidental, ni tan sols a la manera d'expressar l'amor. També representen una de les fonts fonamentals de la narrativa cortesana d'amor i aventures, i els trobadors mateixos, com a personatges i com a autoritats, són recordats i citats en la literatura posterior. Com a mestres poètics, inspiren tractats retòrics i gramaticals vernacles, que a partir del

segle XIV proliferen a l'entorn dels certàmens. Tot plegat eleva la tradició trobadoresca a la categoria de saber (allò que s'arribarà a conèixer com a Gai Saber).

El Breviari d'amor

- *Breviari d'amor*, en català. S. XV. (TOP.: ms. 266)
- *Breviari d'amor*, en occità. Lleida, s. XIV (ed. facsimil). (ORIGINAL: Sant Petersburg, Biblioteca Nacional de Rússia, ms. fr. F.V. XIV.1)

Narrativa en vers

- *Sermó del Bisbetó*. S. XIV. (TOP.: ms. 372)
- *Ventura del cavaller n'Huc e de Madona*, fragment. S. XIV. (TOP.: ms. 2922)
- BERNAT METGE. *Llibre de Fortuna i Prudència*. 1a m. s. XV. (TOP.: ms. 831)
- FRANCESC DE LA VIA. *A bella Venus*. S. XV. (TOP.: ms. 1833)

- *Disputació d'en Buc i son cavall*. S. XV. (TOP.: ms. 3705)

Tractats poètics i concursos

- *Canso* del comte de Foix als Jocs de Tolosa. (ORIGINAL: ms. 146, f. 118v, detall de la rubrica)
- Tractats de gramàtica i retòrica trobadoresca. S. XIV ex. (TOP.: ms. 239)
- FELIP DE MALLA. Parlament als trobadors, 1413. (TOP.: ms. 466, f. 86v-87)
- *Traité de l'origine des jeux floraux à Toulouse*, À Toulouse, 1715. (TOP.: 6-VI-85)

L'ESFORÇ DELS BIBLIÒFILS

Després d'un període de relatiu oblit, a finals del segle XVIII els erudits il·lustrats (Vega i Sentmenat, Torres Amat, Capmany, els Mayans) comencen a mostrar interès per la lírica medieval, tal com comenten en la seva correspondència. El Romanticisme del segle XIX comporta igualment un retorn a les arrels medievals i els col·leccionistes intenten recuperar per a les seves biblioteques els volums abans menyspreats.

Els estudis sobre la literatura medieval duren a les institucions universitàries i patrimonials a interessar-se per l'adquisició d'aquest material de primera importància per als erudits i acadèmics. A principis del segle XX els acadèmics de l'Institut d'Estudis Catalans, en gran part universitaris, intentaran incorporar a les col·leccions de la biblioteca de la institució els cançoners, per tal de permetre el desenvolupament d'una recerca rigorosa sobre la lírica medieval en el territori català.

La formació de la Biblioteca Aguiló

- Retrat de Marià Aguiló. (TOP.: XXIII Pedragosa BC 4)
- MARIA AGUILÓ. Còpia de carta a Cayetano Rossell explicant la biblioteca Amat. 26 desembre 1872 / JOSÉ DE AMAT. Carta a Marià Aguiló sobre la compra de la seva biblioteca. 15 març 1873 / BARTOLOMÉ PARRERA. Factura pel pagament de la biblioteca Amat. 30 març 1873 (TOP.: Fons Aguiló 52/4, camisa 6 / id. 46/1, camisa 7 / id. 6/5, camisa 1,6)
- MARIA AGUILÓ. «Testament», sobre la seva col·lecció. c. 1890-1895. (TOP.: Fons Aguiló 54/5, camisa 2)

La compra del cançoner Aguiló

- ANTONI RUBIÓ I LLUCH, Jaume Massó i Josep Pijoan. c. 1907. (TOP.: Arxiu BC. Fotografies)
- [JAUME MASSÓ I TORRENTS, MIQUEL S. OLIVER]. *Dictamen acord de l'Institut d'Estudis Catalans proposant l'adquisició de la Biblioteca Aguiló*. Barcelona, 1907. (TOP.: 2016-8-C 29/37)
- Acta de lliurament de la Biblioteca Aguiló. 4 juliol 1908 / JORDI RUBIÓ. Inventari de la biblioteca Aguiló en el moment del lliurament, amb esmenes. Juliol 1908. (TOP.: Arxiu BC, c. 1430/1, camises 4 i 6)
- AMÉDÉE PAGÈS. Carta a Jaume Massó i Torrents sobre la foliació dels cançoners. La Rochelle, 26 octubre 1908. (TOP.: Fons Massó. Correspondència / Pagès)

Un cançoner a la biblioteca de Pablo Gil

- MANUEL MILÀ I FONTANALS. *Notes sur trois manuscrits*. Paris, 1876. (TOP.: 09-8-C 2/9, exlibris Massó i Torrents)
- AMÉDÉE PAGÈS. *Notes sur le chansonnier provençal de Saragosse*. Toulouse, 1890. (TOP.: 2016-8-C 62/20)
- CAMILLE CHABANEAU. Carta a M. Milà i Fontanals sobre la dificultat de consultar el Cançoner Gil. Montpeller, juny 1882. (TOP.: 7-V-94, Galerades vol. III *Epistolari d'en M. Milà i Fontanals*, núm. 470, p. 64)

El donatiu del Cançoner Gil

- J. MA. VIDAL-QUADRAS. Retrat d'Isidre Bonsoms. Post. 1916. (ORIGINAL: BC, sala cervantina / top.: Cerv. 43-V-5/1)
- Diploma de donació del Cançoner Gil; amb signatura dels donants. Maig 1908. (TOP.: IV.1 A R.9808/1)
- JAUME MASSÓ I TORRENTS. «El Cançoner Gil», *El Poble Català* (4 setembre 1910). (TOP.: Fons Massó. Premsa, 5-1910)
- STANISLAW STROŃSKI. Carta a Jaume Massó i Torrents, demanant fotos de les *vidas*. Paris, 12 agost 1908. (TOP.: Fons Massó. Correspondència / Stroński)

ELS INICIS DE LA RECERCA

La consciència del lligam històric amb la cultura dels trobadors, juntament amb l'interès del Romanticisme pel passat medieval, va esperonar els primers investigadors que van estudiar aquests còdexs i la poesia que transmeten. La publicació del fonamental *De los trovadores en España* (1861), de Manuel Milà i Fontanals, i l'arribada del cançoner Gil a Catalunya van

orientar especialment els estudis cap als trobadors nascuts en terres catalanes, una tendència historiogràfica que ha predominat fins gairebé avui. Una de les úniques excepcions són els estudis de Jaume Massó sobre la tradició manuscrita dels trobadors, en particular sobre Raimbaut de Vaqueiras. L'Institut d'Estudis Catalans va ser el nucli més important d'aquesta recerca com a centre d'ensenyament, com a fons bibliogràfic i com a instrument de publicació i difusió internacional dels resultats.

Inicis del mètode historiogràfic modern

- ANTONI BASTERO. *La Crusca provenzale*. Roma, 1724. (TOP.: 14-V-55)
- LUIS JOSÉ VELÁZQUEZ. *Orígenes de la poesía castellana*. Málaga, 1797. (TOP.: A 83-8º-7482)
- FÉLIX TORRES AMAT. *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes*, Barcelona, 1836. (TOP.: Tor-1-8º, Biblioteca Torres Amat)

L'escola de Manuel Milà i Fontanals

- Recull factici de tesis al voltant dels trobadors dedicades a Aguiló: JOSEP COLL I VEHI. *La Sátira provenzal*, Madrid, 1861 / TORIBIO DEL CAMPILLO. *Ensayo sobre los poemas provenzales de los siglos XII y XIII*, Madrid, 1860 / PEDRO VIGNAU. *La Lengua de los trovadores*, Madrid, 1865. (TOP.: 4-III-5)
- MANUEL MILÀ I FONTANALS. *De los trovadores en España*. Barcelona, 1861. (TOP.: A 83-8º-3346, exemplar de Miret i Sans, anotat)
- JOSEP COLL I VEHI. *Ressenya a De los trovadores en España*, a *Diario de Barcelona*, (13 novembre 1861), p. 10308-10310. (TOP.: 07(46.71) Dia)
- MANUEL MILÀ I FONTANALS. *Poëtes lyriques catalans*, Paris, 1878. (TOP.: 83-8º-C 20/31, exemplar de Massó i Torrents, amb les sigles dels cançoners revisades)

Les eines dels investigadors

- FRANÇOIS RAYNOUARD. *Choix des poésies originales des troubadours*, vol. III. Paris, 1818
- KARL BARTSCH. *Grundriss zur Geschichte der Provenzalischen Literatur*. Elberfeld, 1872
- CARL APPEL. *Provenzalische Inedita aus Pariser Handschriften*. Leipzig, 1890
- EMIL LEVY. *Petit dictionnaire provençal français*. Heidelberg, 1909
- ALFRED PILLET. *Bibliographie der Troubadours*; ergänzt von Dr. HENRY CARSTENS. Halle, 1933

- ISTVAN FRANK. *Répertoire métrique de la poésie des troubadours*. Paris, 1953 (TOP.: 2015-8-8974 / 2016-8-5249 / 2015-8-9353 / 2015-8-12356 / 2016-8-2361 / 2016-8-19454; exlibris de Jordi Rubió)

Els Rubió

- EMIL LEVY. *Der Troubadour Bertolome Zorzi*. Halle, 188. (TOP.: 2016-8-C 38/7, dedicatòria a Joaquim Rubió)
- NAPOLEÓN. Antoni Rubió i Lluch vestit de cònsol de Grècia. 11 març 1905. (TOP.: Unitat Gràfica)
- *Poesia provençal: orígens i gèneres poètics*, material de treball. c. 1890-1960. (TOP.: ms. 9600/2, caps 2)
- CAMILLE CHABANEAU. *Biographies des troubadours en langue provençale*. Toulouse, 1885.
- *Cançoner dels comtes d'Urgell*. Barcelona, 1906
- JOSEPH ANGLADE. *Les Troubadours: leurs vies, leurs œuvres, leur influence*. Paris, 1908 (TOP.: 2016-fol-65 / 2016-fol-53 / 2015-8-9356; notes de Jordi Rubió)
- BARCELÓ FOTOS. Jordi Rubió al seu despatx. c. 1950. (TOP.: Arxiu BC 1445/7)

Jaume Massó i Torrents

- Material de treball per a la *Bibliografia d'antics poetes catalans*. c. 1906. (TOP.: Fons Massó, caps 7)
- BERTHAUD FRÈRES. Carta a Jaume Massó i Torrents. Paris, 17 setembre 1919 / BODLEIAN LIBRARY. Carta amb descripció del Cançoner S. Oxford, 30 març 1914 / ANTOINE THOMAS. Carta a Jaume Massó i Torrents. 12 juny 1920. (TOP.: Fons Massó. Correspondència / Berthaud – Bodleian – Thomas)
- JAUME MASSÓ I TORRENTS. «Riambau de Vaqueres en els cançoners catalans». *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 1907, p. 414-462. (TOP.: BTMan)
- JAUME MASSÓ I TORRENTS. *Bibliografia dels antics poetes catalans*. Barcelona, 1914. (TOP.: A 83-fol-18, dedicatòria a Joaquim Miret i Sans)

- JAUME MASSÓ I TORRENTS. *Repertori de l'antiga literatura catalana*, vol. I: *La poesia*. Barcelona, 1932. (TOP.: 2016-4-361, biblioteca Jordi Rubió)

Lluís Nicolau d'Olwer

- Retrat de Lluís Nicolau d'Olwer. c. 1920. (TOP.: ms. 2325/10)
- LLUÍS NICOLAU D'OLWER. Carta a Jaume Massó i Torrents sobre els poemes de Cerverí. 15 desembre 1905. (TOP.: Fons Massó. Correspondència / Nicolau)
- LLUÍS NICOLAU D'OLWER. «Fruyts de les càtedres», treball sobre trobadors. *Estudis Universitaris Catalans I* (1907). (TOP.: 05(46.71)Est)
- LLUÍS NICOLAU D'OLWER. *Jaume I y los trovadores provensals*. Barcelona, 1909. (TOP.: 2016-8-C 56/16, biblioteca Rubió)
- Article sobre una conferència de Nicolau d'Olwer a Girona, *La Publicitat* (7 març 1923), p. 3. (TOP.: ms. 9600/2, caps 2)

Higini Anglès

- JEAN BECK. *Die Melodien der Troubadours*. Strasbourg, 1908. (TOP.: 784.1(44)°04-14° Bec-4)
- Transcripció de la música de Giraut Riquier per Higini Anglès. c. 1925. (TOP.: HA. Transcripcions / Riquier)
- Galerades de l'article sobre Giraut Riquier, amb esmenes de F. Ludwig i amb les esmenes incorporades per Anglès. c. 1926. (TOP.: HA 18-30 i 31)
- HIGINI ANGLÈS. *Les Melodies de G. Riquier*, a *Estudis Universitaris Catalans XI* (1926). (TOP.: 78-8-1896)

ELS TROBADORS A L'IMAGINARI CATALÀ

Els trobadors, cada cop més coneguts i reconeguts des de finals del segle XIX, esdevenen una de les imatges que els poetes recuperen com a avantpassats distingits. La recerca dels erudits, amb les connotacions romàntiques, ideològiques i també polítiques que comportava, va divulgar-se fora dels àmbits acadèmics, gràcies en part a articles de premsa o a iniciatives com els Jocs Florals, que posaven tots dos

ambients en contacte. Modestament, Joaquim Rubió i Ors declara al pròleg de Lo Gayter del Llobregat que no aspira «a cenyir la gorra de trobador ni a puntejar sa lira», però més enllà del mestratge poètic, els trobadors adquireixen també importància com a personatge literari. La iconografia d'inspiració trobadoresca es converteix en un dels ingredients de regust medieval en l'imaginari català.

Entorn dels Jocs Florals

- JOAQUIM RUBIÓ I ORS. *La littérature catalane: étude, précédée d'un aperçu sur la littérature provençale* par Charles Boy. Lyon, 1879. (TOP.: Bad. 8-1846, dedicatòria del traductor)
- JOAQUIM RUBIÓ I ORS. *Lo gaytè del Llobregat*. Barcelona, 1841. (TOP.: Tor. 719-8, dedicatòria a Torres Amat)
- JOAQUIM RUBIÓ I ORS. Traduccions al castellà del poema "El trovador y la dama". c. 1860. (TOP.: fons Rubió i Ors, 3.3.a)
- JACINT VERDAGUER. *El trovador*, esborrany. 1896. (TOP.: ms. 368/1, f. 1)
- JACINT VERDAGUER. Carta a Manuel Milà i Fontanals, a *Epistolari d'en M. Milà i Fontanals*, Barcelona, 1922, vol. I, p. 121. (TOP.: 2016-8-2615, biblioteca Jordi Rubió)

La difusió a la premsa

- *Els trobadors: text provençal i versió catalana*; a cura d'A. SERRA-BALDÓ. Barcelona, 1934. (TOP.: Bad. 8-1785)
- MARTÍ DE RIQUER. *Ressenya de Els trobadors* de Serra Baldó, a *La Veu de Catalunya* (12 abril 1934), p. 8. (TOP.: RRC-Gfol-116, biblioteca Carles Riba)
- MARTÍ DE RIQUER. *Ressenya de La Poésie lyrique des troubadours* d'Alfred Jeanroy, *La Publicitat* (12 agost 1934), p. 2. (ORIGINAL: RRC-Gfol-0157)
- ALFRED JEANROY. *La poésie lyrique des troubadours*. Toulouse, 1934. (TOP.: 2015-4-1008, biblioteca Jordi Rubió)

Dames i enamorats als exlibris

- JOSEP MA. SERT. Exlibris i superlibris de Mercè Bultó amb un personatge medieval que duu pergamins. 1892. (TOP.: Miracle. Exlibris espanyols, vol. 8, p. 30)
- Exlibris amb dames medievals llegint: a. De Jaume Bofill i Mates / b. De Pau Font de Rubinat. (TOP.: Miracle. Exlibris espanyols, núm 8519 i núm 8297)

- HIGINI ANGLÈS. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona, 1935. (TOP.: 2006-4-2514)

Martí de Riquer

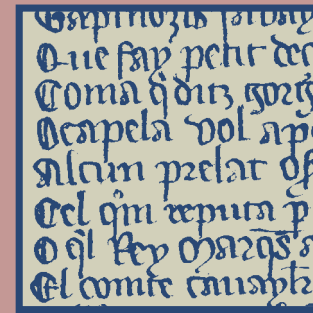
- Fitxa de Martí de Riquer com a col·laborador del Servei d'Arxius. 1936. (ORIGINAL: ANC 1-T-8018)
- MARTÍ DE RIQUER. «Dues poetesses catalanes de l'escola de Tolosa», *Quaderns de poesia* 1 (1935), p. 29. (TOP.: S-8-5925)
- MARTÍ DE RIQUER. *Bernatz de Ventadorn*. Barcelona, 1940. (TOP.: 80-8-346)
- MARTÍ DE RIQUER. *Obras completas del trobador Cerverí de Girona*. Barcelona, 1947. (TOP.: RiA-4-57, biblioteca Carles Riba)
- MARTÍ DE RIQUER. *La lírica de los trovadores*. Barcelona, 1948 / MARTÍ DE RIQUER. *Resumen de literatura provenzal trobadoresca*. Barcelona, 1948. (TOP.: 2015-8-15444 / 2016-8-856; dedicatòria a Jordi Rubió)

Ramon Aramon i l'edició dels cançoners

- *Cançoner dels Masdovelles*, a cura de Ramon Aramon. Barcelona, 1938. (TOP.: Bad-4-314)
- UNION ACADÉMIQUE INTERNATIONALE. Informe d'O. Gigon de la reunió de la Comission Speciale du Corpus des Troubadours. 15 juny 1961. (TOP.: ms. 9626, fons Rubió)
- RAMON ARAMON. *Le projet du Corpus des troubadours de l'Union Académique Internationale*. Avignon, 1964. (TOP.: Bad. 8-C 5/22)

“EL NOBLE ESFORÇ” L'HERÈNCIA DELS TROBADORS A CATALUNYA

Del 22 de febrer
al 25 d'abril de 2019

horari:

de dimarts a divendres,
d'11 h a 15 h i de 17 h a 20 h
dissabtes de 10 h a 14 h

Biblioteca
de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

recerCaixa

ACÚP Obra Social "la Caixa"

Universitat de Girona
Institut de Llengua
i Cultura Catalanes